

คนที่มีความหมายของกฎเกณฑ์ของสังคม เช่น จะต้องมีกฎเกณฑ์ที่เรและลงของเขายูเซ
ต่าง ๆ จะต้องมีกาให้กำเนิดและอบรมสมาชิกใหม่ที่จะมาแทนที่สมาชิกเก่าจะต้องมีการมอบ
อำนาจการปกครองให้บางคนเป็นผู้ใช้ จะต้องมีกาควบคุมพฤติกรรมของบุคคลไม่ให้เป็นอันตราย
ต่อความสงบสุขส่วนรวม จะต้องมีกาแบ่งปันทรัพย์สินในสังคมระหว่างคนที่มีความชีพและฐานะต่าง ๆ
กัน ฯลฯ หน้าที่เหล่านี้เป็นความจำเป็นของสังคมซึ่งจะต้องสร้างสถาบัน ระเบียบกฎเกณฑ์ และ
กำหนดสิทธิหน้าที่ และแบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่าง ๆ ให้ปฏิบัติตาม ทุกสังคมจึงการจัด
ระเบียบในเรื่องต่าง ๆ เช่น ระบบการผลิต (ได้แก่ การแบ่งงาน การใช้เทคโนโลยี ฯลฯ)
ระบบครอบครัว การเมือง การรักษาความสงบเรียบร้อย ความยุติธรรม ศาสนา ฯลฯ กล่าว

อีกนัยหนึ่ง สังคมได้สร้างสถาบันต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อให้ชีวิตสังคมดำรงอยู่ต่อไปได้ สถาบัน (ในความหมายกว้าง ซึ่งรวมถึงขนบธรรมเนียมประเพณีความเชื่อและระเบียบปฏิบัติในเรื่องต่าง ๆ) จึงทำหน้าที่สำคัญ (functional) ในสังคม ช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ เป็นเสมือนกลไก (mechanism) ที่ทำงานเพื่อประโยชน์ของสังคมและบุคคลที่อยู่ร่วมกันในสังคมนี้

โดยปกติแล้ว การทำงานของกลไกเหล่านี้เป็นผลให้สังคมอยู่ในสภาพสมดุลเคลื่อนที่ (moving equilibrium) กล่าวคือ ทุกส่วนหรือสถาบันของสังคมจะปรับตัวเข้าหากันตามความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อม ทั้งทางสังคมและภูมิศาสตร์ แต่ละสถาบันจะทำหน้าที่ของตน ซึ่งเป็นการสนองความต้องการของสถาบันอื่น ๆ และสังคมเป็นส่วนรวม การติดต่อตอบโต้ระหว่างบุคคลซึ่งเป็นไปตามบรรทัดฐาน (norms) และสถานภาพ (status) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งอยู่ในขอบเขตของสถาบัน จะ เป็นไปในทางที่สนับสนุนซึ่งกันและกันในระดับสุดท้าย เช่น การทำเกษตรกรรมของชาวชนบท เป็นผลให้มีวัตถุดิบป้อนโรงงานอุตสาหกรรม มีอาหารสำหรับเลี้ยงคองงาน และช่วยให้โรงงานสามารถขายผลิตผลได้ เพราะชาวชนบทมีอำนาจซื้อเพิ่มขึ้น เมืองซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงงานจึงอยู่ได้เพราะชนบทเองก็ได้รับประโยชน์จากเมือง คือ ตลาดจำหน่ายผลิตผล และสามารถซื้อ เครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ ในราคาถูก อีกตัวอย่างหนึ่งได้แก่ การทำงานของสถาบันของครอบครัวซึ่งมีหน้าที่สำคัญในการอบรมสมาชิกที่เกิดขึ้นใหม่ให้รู้จักระเบียบวินัย และการควบคุมตนเอง ฯลฯ (socialization) ทั้งนี้เป็นการสนองความต้องการของสถาบันทางเศรษฐกิจ หรือระบบการผลิตของสังคมที่ต้องการคนทำงานที่มีประสิทธิภาพ ในขณะที่เดียวกันระบบการผลิตก็ทำให้ทรัพย์สินส่วนรวมในสังคมเพิ่มขึ้น เป็นผลให้แต่ละครอบครัวมีรายได้สูงขึ้น เคยเฉลี่ยและมีโอกาสที่จะให้การอบรมสมาชิกในครอบครัวในทางที่เป็นประโยชน์แก่สังคม เราจึงเรียกว่าสังคมอยู่ในสภาพสมดุล แต่การสมดุลนี้เป็นการสมดุลเคลื่อนที่ เพราะดังที่ได้กล่าวไว้แล้วตอนต้นว่า การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเสมอในทุกขณะ ไม่มีสังคมใดที่ส่วนประกอบหรือสถาบันต่าง ๆ สามารถทำหน้าที่ของตนโดยสมบูรณ์ทุกประการ เช่น สถาบันการเมืองที่ให้อำนาจแก่บุคคลเดียวหรือหมู่คณะเดียว อาจจะเป็นประโยชน์ (functional) และเป็นที่ยอมรับกันในสังคม

ระยะหนึ่ง ในระยะต่อมา อาจจะทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมาย (dysfunctional) เช่น ความสงบทางการเมืองอันเนื่องมาจากประชาชนถูกอิทธิพลของแนวความคิดทางประชาธิปไตย หรือความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจยุคชะงัก เพราะการผูกขาดของผู้มีอำนาจ ฯลฯ ความไม่สมบูรณ์ของส่วนประกอบหรือสถาบันต่าง ๆ ทำให้เกิดปัญหากดดัน (strains) ชัดแย้ง (inconsistencies) และความตึงเครียด (tensions) ต่าง ๆ ในสังคม มองในแง่หนึ่งสังคมก็คือระบบที่มนุษย์คิดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้ในการดำเนินชีวิตร่วมกันการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นที่ใดส่งผลสะท้อนอย่างไร อยู่ที่การหาจุดตึงเครียดนี้

ความตึงเครียดนี้มีที่มาจากภายในระบบสังคมนั้นเอง หรือจะเนื่องมาจากอิทธิพลจากภายนอก อย่างไรก็ดี ถึงแม้จะเป็นในกรณีหลังความตึงเครียดก็จะรู้สึกอยู่ในระบบสังคมนั้น นักสังคมวิทยาได้พบต้นเหตุของความตึงเครียดนี้ว่าอยู่ที่ความไม่สมบูรณ์ในการทำงานของระบบย่อย (sub-systems) ต่าง ๆ โดยเฉพาะปัญหาที่เกิดจากความกดดันในโครงสร้างของสังคมนั้น (structural strains) เช่น ในสังคมที่มีที่ดินจำนวนจำกัด แต่คนเพิ่มมากขึ้น ระบบเก็งกำไรที่ดินทั้งในเมืองและชนบทย่อมขัดกับความเจริญของระบบอุตสาหกรรม หรือระบบที่สอนให้เด็กยอมรับอำนาจแต่อย่างเดียว และถือว่าผู้ใหญ่รู้ดีและทำอะไรถูกหมด ย่อมขัดกับความพยายามที่จะสร้างระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยขึ้นมา ความซับซ้อนของสังคมทำให้เกิดการขัดกันระหว่างส่วนต่าง ๆ เกิดขึ้นเป็นธรรมดา การขัดกันอาจเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก เช่นในตัวอย่างที่กล่าวข้างต้น ตามทฤษฎีนี้ สถาบันหรือสิ่งที่เป็นอยู่ในสังคมในขณะใดขณะหนึ่ง อาจจะทำหน้าที่สำคัญ (functional) หรืออาจกลายเป็นเครื่องถ่วงทำให้เกิดปัญหามุ่งยาก ชัดแย้งต่าง ๆ (dysfunctional) สิ่งที่ยังคงอยู่ เช่น ประเพณี ความเชื่อ และระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ ไม่ใช่จะถูกคัดทิ้งและมีความจำเป็นเสมอไป เช่น ประเพณีที่ย้ำการระงับข้อพิพาทช่วยเหลือเครือญาติ อาจจะเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสังคมปัจจุบันที่ย้ำการใช้ความสามารถส่วนตัว และความเท่าเทียมกันของบุคคล การที่ระบบนี้ยังเหลืออยู่ในสังคมปัจจุบันทำให้เกิดปัญหามุ่งยากต่าง ๆ นอกจากนี้ ทฤษฎีนี้ยังชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างสังคมต่าง ๆ ถึงแม้การดำรงอยู่ของทุกสังคมจำเป็นต้องอาศัยการปฏิบัติตามหลักการบางอย่างเหมือนกัน (functional prerequisites)

อยู่ การเปลี่ยนแปลงจะกลายเป็นจุดเริ่มต้นของปัญหายุ่งยากต่าง ๆ ทฤษฎีโครงสร้างและน้ำที่ ถือว่าการเปลี่ยนแปลงอาจ เริ่มต้นในส่วนของสังคมหรือหลายส่วนพร้อมกันก็ได้ และโดยทั่วไป แล้วการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะส่งผลสะท้อนไปยังส่วนอื่น ๆ ซึ่งจะต้องปรับตัวตาม การจะปรับตัวอย่างไรเป็น เรื่องของพลังต่าง ๆ ในสังคมในขณะนั้น การเปลี่ยนแปลงในระยะต้นจะทำให้ สังคมเสียสมดุลย์ ในรูปรุนแรงอาจแสดงออกเป็นปัญหาความไม่พอใจของบุคคลบางกลุ่ม หรือ ปัญหาที่แสดงถึงความเสื่อมของสังคมโดยทั่วไป เช่น พลเมืองลดลงอย่างมาก คนส่วนใหญ่มีฐานะ ยากจนแร้นแค้น หรือเกิดการเสื่อมในทางศีลธรรมและศิลปวิทยาการ สังคมอาจจะปรับตัวด้วยการ ก่อจัดการกระทำหรือความคิดรุนแรงทุกอย่างที่เป็นอาชญากร หรือห้ามความคิดเห็นขัดแย้ง ทางการเมืองทุกอย่าง ถ้าการกระทำนี้เป็นผลสำเร็จ การเปลี่ยนแปลงจริงจังในส่วนอื่น ๆ ของสังคมก็จะไม่เกิดขึ้น เช่น ในอดีต อาชญากรรมที่เกิดขึ้นมักไม่มีผลสะท้อนรุนแรง เพราะ สังคมสามารถควบคุมได้อย่างแท้จริง การลงโทษบุคคลที่กระทำผิดทำให้สังคมกลับสู่สถานะ สมดุลย์ตามเดิม อย่างไรก็ตาม สังคมมักจะไม่สามารถควบคุมการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในส่วน ต่าง ๆ ของสังคมได้อย่างแท้จริง อาชญากรรมที่เกิดขึ้นแสดงถึงปัญหาต่าง ๆ ที่อยู่เบื้องหลัง เช่น ความยากจน ความไม่เป็นธรรมและเอาเปรียบกันในสังคม ความเสื่อมของระบบครอบครัว การจับกุมลงโทษอย่างเดียวหาเพียงพอที่จะระงับปัญหาไม่ ความกดดันจะเกิดขึ้นในสังคม และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจ การเมือง ศาสนา ครอบครัว และอื่น ๆ อีก สังคมจะ เปลี่ยนสภาพใหม่ในความพยายามที่จะแก้ปัญหาถึง เคียดที่ที่เกิดขึ้น เช่น ในทางการเมือง อาจจำเป็นต้องเพิ่มการใช้กำลังบังคับ กำจัดสิทธิเสรีภาพของราษฎร ในทางเศรษฐกิจความไม่ เป็นธรรมอาจจะเพิ่มมากขึ้นอีก ค่าใช้จ่ายที่เสียไปในการรักษาความสงบเรียบร้อยทำให้ทุนที่นำ มาพัฒนาประเทศลดน้อยลง คนมีทรัพย์สินจะอพยพมาอยู่ในเมืองซึ่งปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย ทำให้ ชนบทต้องยากจนลง ในทางศาสนาความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์ เวทย์มนต์คาถา อาจจะเพิ่ม มากขึ้น คนจะเห็นห่างจากรัดและคำสอนที่แท้จริงของศาสนา ฯลฯ ในทางตรงกันข้าม ความกดดัน อาจทำให้สังคมต้อง เริ่มปฏิรูปในด้านต่าง ๆ อย่างจริงจัง เพื่อความเป็นธรรมในสังคม เช่น ออกกฎหมายเก็บภาษีคนที่ได้ทรัพย์สินมาโดยวิธีง่าย ๆ กฎหมายปฏิรูปที่ดิน เลิกระบบญาติพี่น้อง

และพรรคพวก ให้โอกาสกลุ่มบุคคลที่ล้มหลังและเสียเปรียบในการแข่งขันในสังคม เช่น คนชั้นต่ำ และคนชนบท ควบคุมการใช้อำนาจในทางทุจริตของเจ้าหน้าที่บ้านเมือง และการเอาเปรียบของพ่อค้าคนกลาง

มัวร์ (Moore) นักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน ได้ย้ำความยืดหยุ่นของทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ว่าสามารถให้คำอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทุกอย่างที่เกิดขึ้น สังคมจะต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทั้งที่เป็นอยู่ตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น พลังที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่มีมาจากทั้งภายในระบบสังคมและภายนอก การเปลี่ยนแปลงจึงเป็นลักษณะธรรมดาของสังคมควบคู่กันไปกับความเป็นระเบียบ อาจเกิดขึ้นในวงเขตจำกัดซึ่งไม่มีผลสะท้อนรุนแรงในระยะสั้น แต่ในระยะยาว อาจทำให้สังคมต้องเปลี่ยนแปลงไปมาก เช่น การเพิ่มของประชากร ในระยะต้นสังคม อาจไม่รู้สึกระทบกระเทือน แต่จะเป็นปัญหาจริงจังในระยะหลัง เมื่อการแข่งขันในสังคมรุนแรงขึ้น หรือการเสื่อมความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ดิน ซึ่งเกิดเนื่องจากการทำเกษตรกรรมเป็นเวลานาน กว่าสังคมจะให้ความสนใจ เรื่องนี้อาจจะกลายเป็นปัญหาซึ่งกระทบกระเทือนความเป็นอยู่ของคนส่วนใหญ่ของประเทศ การเปลี่ยนแปลงบางอย่างอาจจะเกิดขึ้นในเรื่องสำคัญและส่งผลสะท้อนไปยังส่วนอื่น ๆ ในเวลาไม่นาน เช่น โรงงานที่เกิดขึ้นใกล้ชนบทอาจทำให้วิถีชีวิตของชาวชนบทต้องเปลี่ยนแปลงไป ญาติพี่น้องและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของหมู่บ้าน อาจจะลดความสำคัญลง คนหนุ่มสาวอาจจะมีอิสรภาพมากขึ้น ฯลฯ

นอกจากเหตุการณ์ใหญ่ ๆ ซึ่งทำให้การเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด มัวร์ยังได้ชี้ให้เห็นความตึงเครียดอื่น ๆ ในสังคมซึ่งแม้จะเป็นเรื่องธรรมดา แต่ก็สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมได้เช่นเดียวกัน ในประการแรก ข้อเท็จจริงมีอยู่ว่า ไม่มีสังคมใดที่อยู่ในสภาพสมดุลย์ที่แท้จริง ส่วนต่าง ๆ ของสังคมไม่ได้ประสาน (integrate) กันอย่างสมบูรณ์อย่างน้อยที่สุดก็ด้วยเหตุผลที่ว่าตัวบุคคลที่ปฏิบัติตามบทบาทต่าง ๆ ซึ่งเป็นหน้าที่ของตนในสังคม (role requirements) มีบุคลิกภาพและความสามารถไม่เหมือนกัน สังคมอาจจะวางบรรทัดฐานอย่างเดียวกันให้บุคคลกระทำเช่นนั้นเช่นนี้ แต่บุคคลจะกระทำได้นานเพียงใดหรือมีประสิทธิภาพแค่ไหน ส่วนหนึ่งย่อมขึ้นอยู่กับตัวบุคคลนั่นเอง ความสามารถตามธรรมชาติของบุคคล

มีไม่เหมือนกัน นอกจากนี้ การอบรมที่ได้รับ (socialization) ก็ไม่เหมือนกัน ความแตกต่างในการปฏิบัติตามบทบาท แม้จะเป็นบทบาทซึ่งสังคมต้องการให้ปฏิบัติอย่างเดียวกันจึงเกิดขึ้นเป็นธรรมดาและเป็นต้นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ตัวอย่างเช่น ในหน่วยงานที่ทำงานแบบระบบราชการ (bureaucracy) ทุกตำแหน่งจะมีระเบียบวางไว้ว่า ผู้ดำรงตำแหน่งจะต้องทำอะไรบ้าง ตัวบุคคลอาจจะเปลี่ยนแปลงไป แต่หน้าที่หรือบทบาทยังคงเหมือนเดิม จะเห็นได้ว่านี่เป็นเพียงข้อสมมติเท่านั้น เพราะเมื่อเปลี่ยนตัวบุคคลใหม่ การทำงานจะเปลี่ยนแปลงไปแม้บทบาทตามทางการยังเป็นในรูปเดิม เช่นในฐานะหัวหน้ากองหรืออธิบดี เมื่อเปลี่ยนตัวบุคคล การเปลี่ยนแปลงในการทำงานต้องเกิดขึ้น แต่การทำงานของหน่วยงานนั้นก็ดำรงอยู่ต่อไป ความยืดหยุ่นจึงเป็นลักษณะของทุกระบบสังคม และแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลง และการเคลื่อนไหว ซึ่งเกิดขึ้นตลอดเวลา เนื่องจากระบบย่อยของสังคมปรับตัวเข้าหากัน

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงในสังคมยังเกิดเนื่องจากอัตราเกิดและอัตรารายใน แต่ละครอบครัวและกลุ่มบุคคลในสังคมไม่มีความคงที่แน่นอน องค์ประกอบของประชากรรุ่นใหม่ ไม่เหมือนกับองค์ประกอบของประชากรรุ่นเดิม ครอบครัวคนมีฐานะสูง อาจจะมีบุตรน้อยทำให้คนชั้นสูงมีจำนวนน้อยลง หรือเพิ่มขึ้นไม่ได้สัดส่วนกับการเพิ่มของคนชั้นอื่น ทั้งนี้เป็นการเปิดโอกาสให้คนชั้นอื่นที่เพิ่มจำนวนขึ้น เพราะมีอัตราสูงได้เลื่อนฐานะขึ้นมาเป็นคนชั้นสูง นอกจากนี้ ความยาวนานของชีวิตของแต่ละบุคคลก็ไม่เหมือนกัน บางคนอาจจะตายแต่ยังเยาว์วัยทำให้ไม่มีโอกาสได้ใช้สิทธิต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อมีฐานะเป็นผู้ใหญ่ หรือหัวหน้าครอบครัวบางคนอาจจะอายุยืนทำให้ไม่มีโอกาสได้ใช้สิทธิต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อมีฐานะเป็นผู้ใหญ่ หรือหัวหน้าครอบครัว บางคนอาจจะอายุยืนทำให้คนรุ่นหลังไม่มีโอกาสจะได้ตำแหน่งและแสดงบทบาทแทน บางคนอายุสั้น ทำให้มีการหมุนเวียนกันอย่างรวดเร็ว ความไม่แน่นอนเหล่านี้จึงเป็นที่มาอย่างหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงในระบบสังคม

ประการที่สอง ความตึงเครียดในสังคมเป็นสิ่งธรรมดา เพราะมนุษย์ไม่มีทางใดที่จะควบคุมธรรมชาติได้โดยเด็ดขาด นอกจากนี้ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เนื่องจากการกระทำของมนุษย์ การปรับตัวระหว่างมนุษย์และธรรมชาติจึงอยู่ใน

integrated) ของสังคม ความคิด เช่นนี้ลดความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม มองการเปลี่ยนแปลงว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย ไม่มีความสำคัญสำหรับสังคมแต่อย่างใด หรือในทางตรงข้าม ถ้าการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ก็มักจะมองว่าทำไมทำให้ระบบสังคมเดิมแตกทำลายไปเนื่องจากไม่สามารถปรับตัวเข้ากับอำนาจใหม่ที่เกิดขึ้น ผู้ใช้แนวความคิดนี้มักจะสรุปว่า ทุกสังคมโดยเฉพาะสังคมที่ล่าช้าหลังในตะวันออกมีพลังสำคัญที่ต่อต้านการเปลี่ยนแปลงที่มาจากภายนอก (resistance to change) ทั้งนี้เนื่องมาจากข้อสมมติที่ว่าทุกสังคมมีความประสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างส่วนประกอบต่าง ๆ อย่างสมบูรณ์ และสมาชิกส่วนใหญ่ได้รับความพอใจต่าง ๆ ทุกอย่างจากระบบสังคมที่เป็นอยู่ การเปลี่ยนแปลงจึงเป็นเรื่องที่ทุกสังคมไม่ปรารถนาและ เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะเป็นผลเสียหายอย่างร้ายแรงต่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม รวมทั้งปัญหาต่าง ๆ ที่ติดตามมา เช่น ระบบครอบครัวแตกทำลาย ศีลธรรมเสื่อม อาชญากรรมรุนแรงต่าง ๆ โรคจิต ฯลฯ การเปลี่ยนแปลงในประเทศตะวันออกเนื่องจากอิทธิพลทางวัตถุนิยมจากตะวันตกมักจะถูกมองว่ามีลักษณะ เช่นนี้ แนวความคิดเช่นนี้ก็มีความจริงอยู่บ้าง แต่ผลเสียก็คือ ทำให้เรามองไม่เห็นความสำคัญของพลังต่าง ๆ ซึ่งอยู่ภายในระบบสังคมนั้นเอง พลังเหล่านี้เกิดจากความกดดัน และความตึงเครียดต่าง ๆ ภายในสังคมนั้น ความพยายามที่จะปรับตัวเข้ากับข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอมองในแง่นี้การเปลี่ยนแปลงจึงเป็นลักษณะธรรมชาติของสังคม ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ในรูปที่มาร์ ได้แก้ไขเพิ่มเติมชี้ให้เห็นที่มาต่าง ๆ ของการเปลี่ยนแปลงซึ่งนักทฤษฎีสมัยก่อนมักจะไม่ให้ความสำคัญ ในปัจจุบันทฤษฎีนี้ได้รับความนิยมแพร่หลายในวงการนักสังคมศาสตร์ทุกสาขา เพราะมีความยืดหยุ่นและอำนาจการอธิบายสูง และชี้ให้เห็นลักษณะอันแท้จริงของสังคมที่แท้จริงของสังคมนมนุษย์

ทฤษฎีโครงสร้าง - หน้าที่ และปัญหาพัฒนาประเทศ

ทฤษฎีโครงสร้าง - หน้าที่ ชี้ให้เห็นความซับซ้อนของปัญหาในการพัฒนาประเทศ และย้ำความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาพร้อมกันไปในทุกด้านเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทาง

ปรุ่ตนเอง ชีวิตดำเนินไปอย่างไม่มีจุดหมายและไม่ทำให้บุคคลเกิดความตั้งใจที่จะทำงานหนัก ยอมรับระเบียบวินัย หรือชวนชวน ปรุ่ปรุ่การอาชีพและแบบการดำเนินชีวิตของตนเองให้เหมาะสมกับสภาพสังคม เศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป สภาพเช่นนี้ทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นไปอย่างเชื่องช้าและประชาชนส่วนใหญ่ยังยึดอยู่ในสภาพที่ยากจน แร่นแค้น ในประเทศที่ประชาชนส่วนใหญ่ยังยึดมั่นในประเพณีและระบบสังคมเดิมอย่างเข้มงวด (เช่น อินเดีย ซึ่งระบบวรรณะยังมีอิทธิพลเหลืออยู่มากในปัจจุบัน) ปัญหาอื่น ๆ เช่น ปัญหาการเมืองหรือปัญหาการระบาคของอาชญากรรม อาจยังไม่เกิด ประชาชนส่วนใหญ่ยอมรับสภาพความยากจน ความไม่เป็นธรรม และอำนาจของคนส่วนน้อยคล้ายกับว่าเป็นส่วนหนึ่งของระเบียบธรรมชาติซึ่งมนุษย์ไม่สามารถจะแก้ไขได้ในโลกนี้ ในบางประเทศผู้มีอำนาจอาจหันความสนใจของประชาชนจากปัญหาความยากจนและยุ่งยากต่าง ๆ ภายในประเทศไปยังปัญหาการต่างประเทศ (เช่น อินโดนีเซียในปัจจุบัน) ในบางประเทศปัญหาความยากจน อาจทำให้ประชาชนบางส่วนเกิดความไม่พอใจในระบบสังคมและการเมืองที่เป็นอยู่ และอาจนำไปสู่ปัญหาการระบาคของอาชญากรรมและความคิดเห็นรุนแรงทางการเมือง สภาพเหล่านี้เป็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในประเทศที่กำลังพัฒนาและทำให้คนส่วนใหญ่ขาดความกระตือรือร้น หรือไม่ใช่ความพยายามอย่างเต็มที่ในการหาช่องทางพัฒนาตนเองด้วยความสามารถและทรัพยากรของตนเอง

การดำเนินมาตรการเพื่อให้ประชาชนส่วนใหญ่มีคุณค่าและทัศนคติที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาประเทศจึงเป็นความจำเป็นอันรีบด่วน กล่าวอีกนัยหนึ่ง การพัฒนาเศรษฐกิจจะเกิดขึ้นได้ และกลายเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ถาวรก็ต่อเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงพร้อมกันไปในการดำเนินชีวิต ซึ่งรวมถึงนิสัยในการทำงาน รับผิดชอบ ปรุ่ชญาชีวิต การมองโลก การครองชีพ การควบคุมตนเอง ฯลฯ ข้อบกพร่องของแบบการดำเนินชีวิตของคนส่วนใหญ่ที่เป็นอยู่ปัจจุบัน อาจอธิบายได้ว่าเนื่องมาจากเหตุ ๒ ประการ

ในประการแรก ในสังคมทางตะวันออกโดยทั่วไป (ยกเว้นญี่ปุ่น) เราจะต้องยอมรับอิทธิพลในทางขัดขวางความเจริญของระบบคุณค่า ความเชื่อ และประเพณีเก่า ๆ บางอย่าง ซึ่งทั้งหมดเป็นผลให้บุคคลมีชีวิตอยู่อย่างสบาย (easy going) ไม่จริงจังในชีวิต

เพื่อให้มีชีวิตอยู่รอดเท่านั้น ความสุขของเขา คือ ความสุขเฉพาะหน้า โดยไม่คำนึงว่าจะมีผลสะท้อนต่ออนาคตของเขาอย่างไร ในหมู่คนชั้นต่ำ เราจะเห็นแบบการดำเนินชีวิตหลายอย่างที่ขัดต่อความก้าวหน้าในการพัฒนาประเทศ เช่น การหลงมัวเมาในการพนันและยาเสพติด การปล่อยตนเองให้มีลูกมากมายจนเลี้ยงไม่ได้ ความไม่สนใจในการศึกษาหาความรู้ การปล่อยให้เวลาว่างไปโดยเปล่าประโยชน์ การขาดระเบียบวินัยและความรับผิดชอบต่อตนเอง ความขี้เหนียวเมื่อมีเงิน การนั่ง "งอมืองอเท้า" รอแต่ให้รัฐบาลและผู้อื่นช่วย ฯลฯ สภาพเหล่านี้เป็นข้อเท็จจริงที่เป็นอุปสรรคขัดขวางการพัฒนา เศรษฐกิจของประเทศ และเป็นความรับผิดชอบของคนทั้งประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มบุคคลที่ได้รับประโยชน์จากสภาพสังคมเช่นนี้

โครงสร้างสังคมที่เป็นอยู่ไม่ทำให้บุคคลชนชั้นชนวนหาวิธีการปรับปรุงตนเอง ความจนและความไม่มั่นคงในชีวิต ทำให้บุคคลไม่เห็นโอกาสที่จะเลือกแบบการดำเนินชีวิตใหม่ นอกจากยึดมั่นในประเพณีเดิม ในสภาพเช่นนี้การพัฒนาคุณค่าและทัศนคติสมัยใหม่ เพื่อให้การพัฒนาเศรษฐกิจเกิดขึ้นอย่างแท้จริงจึงไม่มีทางเป็นไปได้ การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาล โดยไม่คำนึงถึงการตอบสนองของประชาชน หรือการพัฒนาทางด้านสังคมและการเมืองควบคู่กันไป ด้วยจึงเป็นการวางแผนที่เลื่อนลอย และไม่ตรงกับทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งอธิบายในตอนต้น แม้รัฐบาลจะมุ่งหุ้มนักวิชาการให้คำนวณตัวเลขสถิติต่าง ๆ เพื่อทราบอัตราก้าวหน้าของเศรษฐกิจ และวางแผนที่เกี่ยวกับการจัดสรรเงินทุนในโครงการพัฒนาเศรษฐกิจ การกระทำเช่นนี้ ยังไม่เป็นการเผชิญกับปัญหาการพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง แผนพัฒนาที่สมบูรณ์จะต้องคำนึงถึง และรวมโครงการพัฒนาทางด้านสังคมและการเมืองไว้ด้วย โดยเฉพาะโครงการปฏิรูปด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างความเป็นธรรมและความสมดุลระหว่างอำนาจและโอกาสของกลุ่มบุคคลฐานะต่าง ๆ ในสังคม มีตัวอย่างมากมายในประเทศต่าง ๆ ที่โครงการพัฒนาเศรษฐกิจกลายเป็นเศษกระดาษ เพราะว่าผู้วางแผนไม่ได้คำนึงถึงหรือไม่เต็มใจที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เพราะจะกระทบกระเทือนฐานะและผลประโยชน์ของกลุ่มบุคคลต่าง ๆ

ความล้มเหลวที่ได้ยินเสมอในการพัฒนาเศรษฐกิจก็คือ ไม่มีทุนสำหรับดำเนินการต่าง ๆ ที่ภายในประเทศมีการใช้จ่ายกันอย่างขี้เหนียว ในหมู่คนส่วนน้อย หรือมีการใช้จ่ายใน

ปฏิรูปที่ดิน ซึ่งทำให้ชาวนามีที่ดินอย่างเพียงพอเป็นของตนเอง และทำให้การลงทุนทางอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากคนรวยเปลี่ยนวิธีใช้เงินซื้อที่ดินมาเป็นซื้อใบหุ้นในบริษัทอุตสาหกรรม นอกจากนี้ สมาคมชาวนาซึ่งมีสาขาอยู่ทั่วประเทศ และดำเนินงานเพื่อผลประโยชน์ของชาวนา ได้ช่วยให้ได้ทุนสามารถกำจัดปัญหาพ่อค้าคนกลางเอาเปรียบเกษตรกรผู้ผลิต ทั้งในด้านการซื้อผลผลิต และขายสินค้า ชาวนาในได้ทุนจึงมีความมั่นใจที่จะปรับปรุงวิธีการทำงานของตน อันเป็นผลให้สาธารณรัฐจีนได้หันกลายเป็นประเทศที่มีการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับสูงประเทศหนึ่ง

การใช้ทฤษฎีโครงสร้าง - หน้าที่ วิเคราะห์ปัญหาการเปลี่ยนแปลงสังคม ชี้ให้เห็นความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาพร้อมกันไปทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง นอกจากนี้ ยังชี้ให้เห็นอีกต่อไปว่า การพัฒนาทางด้านสังคมและการเมือง ไม่ใช่เรื่องของการสมมติว่าจะเกิดขึ้นเองหรือไม่มีความสำคัญที่จะต้องศึกษา หรือวางแผนล่วงหน้า การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจจะต้องกระทำจากทัศนะที่กว้าง ซึ่งรวมถึงการพิจารณาอุปสรรคต่าง ๆ ทางสังคมและการเมือง และการหาวิธีการทำให้อุปสรรคเหล่านี้หมดไป ในการปฏิบัติการวางแผนโครงสร้างการพัฒนาทางด้านสังคมและการเมือง อาจจะเป็นสิ่งทำได้ยากเพราะเป็นเรื่องกระทบกระเทือนระบอบความเชื่อเก่า ๆ และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของบุคคลบางกลุ่ม โครงการเหล่านี้มีลักษณะเป็นการปฏิรูปสังคม และจะต้องมีการปฏิรูปในหลายด้าน เช่น ในระบบภาษีอากรเพื่อให้คนส่วนน้อยที่ได้รายได้มาง่าย ๆ ต้องเสียภาษีมากขึ้น เพื่อรัฐบาลจะได้มีเงินทุกสำหรับพัฒนาประเทศเฉพาะการลงทุนในชนบท คนส่วนน้อยนี้รวมพ่อค้าคนกลางที่มีผลประโยชน์จากการส่งหรือส่งสินค้าเข้าออก นักเก็งกำไรที่ดินทั้งในเมืองและชนบท และผู้ประกอบการวิชาชีพบางอย่าง รายได้ของบุคคลเหล่านี้แตกต่างกับรายได้ของบุคคลอาชีพอื่น ๆ มาก และงานที่ทำส่วนมากก็ไม่มีส่วนช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างแท้จริง (เพราะเป็นแต่เพียงคนกลางหรือเก็งกำไร) ในประเทศกำลังพัฒนาเศรษฐกิจอย่างแท้จริง ทุนส่วนใหญ่อยู่ที่บุคคลพวกนี้ นอกจากนี้ เราอาจจะกล่าวได้ว่า ความร่ำรวยของบุคคลพวกนี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาการทุจริตในวงราชการ เนื่องจากข้าราชการที่ได้รับเงินเดือนต่ำจะรู้สึกเป็นสิทธิของตนที่จะมีความเป็นอยู่ระดับเดียว

และให้ความรู้แก่ชาวชนบทในเรื่องต่าง ๆ หรือจะนำผู้นำท้องถิ่นและเยาวชนจากชนบทได้มา
เห็น และเข้าใจปัญหาชีวิตความเป็นอยู่ในเมือง ฯลฯ

การพัฒนาทางด้านสังคมและการเมือง มีโครงการต่าง ๆ ที่รัฐบาลและองค์การ
เอกชนสามารถดำเนินการได้มากมาย โครงการเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องใช้เงินมาก และมีความ
สำคัญอย่างยิ่งในแง่ของทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แม้จะเป็นเรื่องยากและอาจจะต้องใช้
เวลานาน แต่ก็มิโครงการบางอย่าง ซึ่งจำเป็นต้องมีการเริ่มต้นอย่างจริงจัง เงื่อนไขอันแรก
ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาประเทศก็คือ คนชั้นผู้นำ ซึ่งได้แก่ ผู้มีอำนาจทั้งในทาง
การเมืองและเศรษฐกิจ และนักวิชาการ จะต้องมีความเข้าใจอย่างแท้จริงในปัญหาการพัฒนา
ประเทศ ความเข้าใจจะเกิดขึ้นได้ส่วนหนึ่งอยู่ที่การวางตัวเป็นกลางและกล้าเผชิญความจริง
นอกจากนี้ ยังอยู่ที่การใช้ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่นักวิชาการต่าง ๆ ได้คิดขึ้นให้ถูก
ต้อง ทฤษฎีที่บกพร่องอาจทำให้เราหลงผิด มองไม่เห็นปัญหาสำคัญของการพัฒนาประเทศ เช่น
ทฤษฎีวัตถุนิยมของพวกซ้ายจัด ซึ่งเชื่อว่ามนุษย์ทุกคน ยกเว้นชนชั้นแรงงาน มีความเห็นแก่ตัว
ทั้งนั้น พวกนี้ไม่คิดจะพัฒนาประเทศ นอกจากจะยุยงบ่อนทำลายให้เกิดการปฏิวัติ ซึ่งจะเปิด
โอกาสให้พวกเขาเข้ามาใช้อำนาจ ตรงข้ามกับพวกนี้คือ พวกที่เล็งผลเลิศว่าเศรษฐกิจจะพัฒนา
ได้เอง และไม่คิดดำเนินการใด ๆ ที่จะเป็นการกระทบกระเทือนสถานะเดิมที่เป็นอยู่ ทฤษฎี
และแนวความคิดเหล่านี้ไม่ช่วยให้เราเข้าใจปัญหาการพัฒนาประเทศมากขึ้น และเป็นการเตือน
ให้เราระวังคำอธิบายง่าย ๆ การพัฒนาประเทศเป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มี
ความสลับซับซ้อน ทฤษฎีที่มีขอบเขตกว้างขวาง เช่น ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่เท่านั้น ที่พอจะ
ช่วยให้เราเข้าใจปัญหาต่าง ๆ ได้บ้าง แต่ก็ยังมีปัญหาอีกมากที่ทฤษฎีนี้เท่าที่เป็นอยู่ยังไม่สามารถ
ให้คำตอบที่กระจ่างแจ้งได้ ทั้งนี้หมายความว่า นักวิชาการยังมีภาระอีกมากที่จะต้องคิดค้นแก้ไข
ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีอยู่ เพื่อให้สมบูรณ์ขึ้น